

ATATÜRK'ÜN VEFATI VE YANKILAR

Atatürk'ün rahatsızlığı 1937 yılında ilerlemeye başladı. Kendisine siroz tanısı konulmuş ve istirahat tavsiye edilmişti. Fakat bu dönem, Hatay Meselesi'nin gündeme geldiği günlerdi. Hatay Meselesi'ni şahsi bir sorun olarak gören, kararlı bir tutum sergileyip geri adım atmak istemeyen Atatürk, millî bilinci artırmak için Hatay sınırına kadar uzanan bir yurt gezisine çıktı. Bu gezi, başarılı sonuçlanmış olsa da Atatürk'ün rahatsızlığını iyice artırdı.

Ulti Not

Atatürk'ün bu tavrı, onun vatan sevgisini ve fedakârlığını ortaya koyar.

Deniz havası iyi geleceği için Atatürk, doktorlarının tavsiyesi ile İstanbul'a geldi. Çok istiyor olmasına rağmen Cumhuriyet'in on beşinci yılı kutlamalarına katılmadı. Kasım ayı başından itibaren Atatürk'ün rahatsızlığı iyice arttı. Yapılan tüm müdahalelere rağmen sonuç alınamadı ve 10 Kasım 1938 tarihinde saat 09.05'te Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk aramızdan ayrıldı. Atatürk'ün vefat haberi dışişleri bakanlığı tarafından "Bu acı hadise ile Türk vatani büyük yapıcısını, Türk milleti ulu şefini, insanlık büyük evladını kaybetti." notu eşliğinde kamuoyu ile paylaşıldı.

Dolmabahçe Sarayı

Unutmayalım

Devlet işlerinde süreklilik esası vardır. Bu yüzden 11 Kasım 1938 tarihinde TBMM olağanüstü bir gündemle toplanmış ve İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin 2. cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

Dolmabahçe Sarayı'nda üç gün boyunca halkın ziyaretine açılan Atatürk'ün naaşı, daha sonra özel bir trenle Ankara'ya gönderildi. Ankara Garı'nda yeni Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile hükûmet erkânı tarafından karşılanan Atatürk'ün naaşı, 21 Kasım 1938'de, yüksek katılımlı bir törenle Etnografya Müzesinde hazırlanan geçici kabrine yerleştirildi.

Atatürk'ün ölümü üzerine gözyaşı dökten vatandaşlar - İstanbul

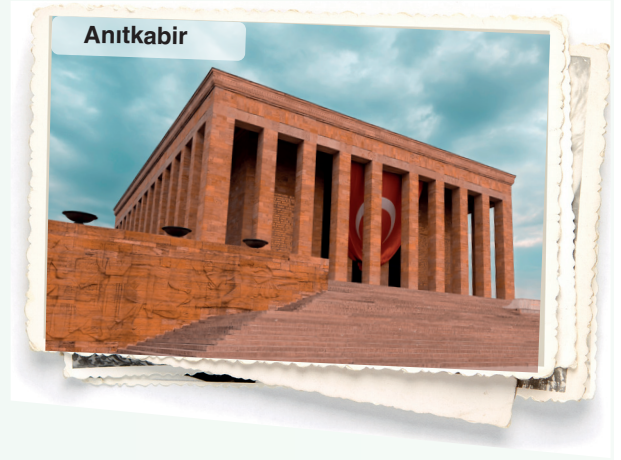
Atatürk'ün naaşının Ankara'ya gelişi

Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası

Atatürk için Ankara'da bir anıt mezar yapılmasına yönelik çalışma başlatıldı. 47 proje içerisinde Prof. Dr. Emin Onat ile Doç. Dr. Orhan Arda'nın ortak projesi seçilerek "Anıtkabir" ismiyle Rasattepe'de inşasına başlandı. Vefatının 15. yılında proje tamamlanarak Atatürk'ün naaşı, 10 Kasım 1953 tarihinde Etnografya Müzesinden alınarak buraya taşındı.

Atatürk'ün vefatı, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında büyük bir üzüntü ile karşılanmıştır. Gazeteler, olayı manşetlerinde verirken dünyanın birçok yerinde devlet adamları taziye mesajları yayımlamıştır.

Gazete Manşetleri

GAZETE HABERİ

Kurtarıcını ve en büyük evladını kaybettin
Türk milleti sen sağ ol!

Meclis, bugün yeni Cumhurreisini seçiyor.

GAZETE HABERİ

Elveda Büyük Atatürk
İstanbul bugün gözyaşları içinde Ebedî Alasını
Ankara'ya teşyi ediyor.

Yavuz zırhlısı bu sabah aziz naaşı hamilen limanımızdan ayrılacak.

Dünya Basınından

ALMAN BASINI

Bu Türk milleti yas tutuyor çünkü yeni Türkiye'nin kurucusu olan eşsiz liderini kaybetmiştir.

EMANULLAH HAN AFGAN KRALI

O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de büyük bir önderdi.

İRAN BASINI

Bu gibi dehalar ancak görünüşte ölürler. Çünkü gerçekte ulusların anlayışlarında derin ve silinmez izler bırakan eserleriyle daima yaşarlar.

FRANKLİN ROOSEVELT ABD BAŞKANI

Benim üzüntüm, bu adamla tanışmak hususundaki şiddetli arzumun gerçekleşmesine artık imkân kalmamış olmasıdır.

Sıra Sende 1

Atatürk'ün ölümü, Asya ve Afrika halklarını da derinden etkilemiştir. Atatürk, bu bölge halklarına da bağımsızlığa giden yol noktasında ilham kaynağı olmuştur. İngiltere'ye karşı bağımsızlık mücadelesi başlatan Hindistan'da Atatürk için "Asya'nın kurtarıcısı" denilmiştir.

Bu durum Atatürk'ün aşağıdaki kişisel özelliklerinden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

- A) Çok yönlülük B) İleri görüşlülük C) Evrensellik D) Teşkilatçılık

İNSAN ESERLERİ İLE YAŞAR

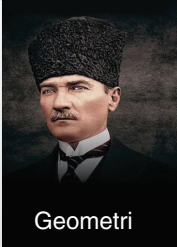
Atatürk'ün yakın çevresinin onu anlatırken kullandıkları ortak ifade, onun kitap okumaya olan tutkusudur. Öğrenciliği döneminden itibaren okuduğu kitaplar, onun hem fikir dünyasının hem de kişiliğinin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Atatürk, belli bir dönemden sonra bu birikimini yazıya dökmüş ve farklı alanlarda kitaplar kaleme almıştır.

Atatürk'ün Yazdığı Eserlerden Bazıları

Nutuk: Atatürk'ün Samsun'a çıktığı 19 Mayıs 1919 tarihinden başlayıp 1927 tarihine kadar geçen olayları anlatan birinci el bir kaynaktır. Üç bölümden oluşan bu eserin, dönemin aydınlatılması ve genç nesillere millî bilincin aşılmasında önemli bir yeri vardır. Atatürk bu eseri, resmî belgeler ile (mektuplar, telgraflar, Meclis kayıtları vs.) desteklemiştir.

Geometri: Atatürk'ün matematiğe karşı özel bir ilgisi vardı. Osmanlı Dönemi'nde Arapça ve Farsça kelimelerin çok kullanılması özellikle geometri alanında etkisini gösteriyordu. Atatürk, geometri öğretimini kolaylaştırmak için bu kitabı yazmış, geometri terimlerin Türkçe karşılıklarını kullanmıştır.

Medeni Bilgiler: Cumhuriyet'in ilanından sonra bu yeni yönetim biçimi ve kazanımları noktasında vatandaşları bilgilendirmek ve onları etkin bir yurttaş hâline getirmek amacıyla yazmıştır. Bir dönem okullarda ders kitabı olarak da okutulmuştur.

Askerî Kitaplar: Başarılı bir asker olan Atatürk'ün bu alandaki bilgi ve deneyimlerini de sonraki kuşaklara aktarmak için kaleme aldığı kitaplar vardır. Bu kitaplardan bazıları şunlardır.

- Cumalı Ordugâhı
- Takımın Muharebe Talimi
- Taktik Tatbikat Gezisi
- Zabıt ve Kumandan ile Hasbihal
- Taktik Meselenin Çözümü ve Emirlerin Yazılmasına İlişkin Öğütler
- Talim ve Terbiye-i Askeriyye Hakkında Nokta-i Nazarlar

Sıra Sende 2

Aşağıda Afet İnan'ın Atatürk ile ilgili izlenimleri verilmiştir.

“Atatürk'ün okumayı çok sevdiği mevzular; tarih, coğrafya, dil, hukuk, sosyoloji, ekonomi ve sanat meseleleri idi. Roman az okurdu fakat şiirden hoşlanır, onları asil şairlerinden ve güzel okuyan arkadaşlarından dinlemesini severdi.”

Bu sözler Atatürk'ün aşağıdaki özelliklerinden hangisini ortaya koymaktadır?

- A) Liderlik B) Çok yönlülük C) Teşkilatçılık D) Askerî deha

Etkinlik 1

Atatürk tarafından kaleme alınan aşağıdaki eserlerin ilgili oldukları alanları (siyasi, askerî, eğitim, kültür) yazınız.

a. Nutuk	b. Cumalı Ordugâhı	c. Geometri	ç. Vatandaş İçin Medeni Bilgiler	d. Zabit ve Kumandan ile Hasbihal	e. Bölüğün Muharebe Eğitimi
----------	--------------------	-------------	----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------

Etkinlik 2

Aşağıdaki ifadeleri “Doğru (D)–Yanlış (Y)” olarak değerlendiriniz.

a. Hatay Sorunu'na yönelik çalışmaları, Atatürk'ün hastalığının artmasına neden olmuştur.	d. Atatürk, çalışmaları ile farklı uluslara örnek olan evrensel yönü olan bir devlet adamıdır.
b. Atatürk'ün ölümünden sonra Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyeti'nin 2. cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.	e. Atatürk, farklı alanlarda eserler yazmıştır.
c. Atatürk'ün cenaze törenine dünyanın farklı bölgelerinden çok sayıda devlet adamı katılmıştır.	f. <i>Nutuk</i> , Millî Mücadele Dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarını anlatan birinci el bir kaynaktır.
ç. Atatürk, Ankara'da hayata gözlerini yummuştur.	g. Türk halkı, her yıl 10 Kasım'da Ata'sına olan bağlılığını ortaya koyar.
ğ. Atatürk, hastalığı nedeniyle Cumhuriyet'in 15. yıl kutlamalarına katılamamıştır.	

1. Mustafa Kemal, İttihat ve Terakki Cemiyeti ile yollarını ayırdıktan sonra siyasi konularla ilgilenmeyi bırakmış, kendini tamamen mesleğine vermiştir. Bu dönemden itibaren mesleki birikimlerini yazıya aktarmaya başlamıştır.

Bu metin Mustafa Kemal tarafından yazılan;

- I. *Zabit ve Kumandan ile Hasbihal,*
- II. *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler,*
- III. *Cumalı Ordugâhı*

eserlerinden hangileri ile desteklenebilir?

A) I ve II	B) I ve III
C) II ve III	D) I, II ve III

2. “Atatürk adı; insana bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihî başarılarını, Türk ulusuna ilham veren önderliğini, modern dünya anlayışındaki ileri görüşlülüğü ve bir askerî önder olarak kudret ve cesaretini hatırlatmaktadır.”

ABD Başkanı John F. Kennedy

Kennedy'nin bu sözlerine göre Atatürk ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Dönemine damgasını vuran bir isimdir.
- B) Milletini muasır medeniyetin bir parçası yapmıştır.
- C) Başarıları ve kişiliğiyle dikkat çekmiştir.
- D) Bölgesel ve uluslararası barışa katkı sunmuştur.

3. Atatürk, dinlenme tavsiye edilmesine rağmen devlet işleri ile ilgilenmeye devam etti. O dönemde Hatay Sorunu yüzünden Fransa ile olan ilişkiler yeniden gerildi. 1938 yılında 19 Mayıs törenlerinden sonra yurt gezisine çıkan Atatürk, Mersin ve Adana'yı ziyaret etti. Bu gezi sırasında rahatsızlığı artınca Ankara'ya döndü.

Bu durum aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ilişkilendirilemez?

A) Vatan sevgisi	B) Özveri
C) İleri görüşlülük	D) Fedakârlık

4. Aşağıda Atatürk'ün ölümü üzerine İsmet İnönü'nün yayımladığı taziye mesajından bir bölüm verilmiştir. “Bütün ömrünü hizmetine vakfettiği sevgili milletin kolları üstünde Atatürk'ün fani vücudu istirahat yerine tevdi edilmiştir. Hakikatte yattığı yer, Türk milletin onun için aşk ve iftiharla dolu kahraman ve vefalı göğsüdür.”

Buna göre,

- I. Atatürk, milleti için önemli çalışmalar yapmıştır.
- II. Türk halkı, Atatürk'e ve hatırasına sahip çıkmıştır.
- III. Atatürk, farklı uluslara örnek olmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) I ve II	B) I ve III
C) II ve III	D) I, II ve III

5. Aşağıda geometri alanında önceden kullanılan kavramlar ile Atatürk'ün bunların yerine kullandığı Türkçe karşılıkları verilmiştir.

- Zaviye → Aç
- Müseles → Üçgen
- Nısf-ı kutur → Yarıçap
- Mesaha-i sathıyye → Alan
- Kaim zaviyeli müseles → Dik üçgen
- Müseles-i mütesaviü'l-adlâ → Eşkenar üçgen

Bu durum Atatürk'ün aşağıdaki unsurlardan hangisine verdiği önemi ortaya koyar?

A) Millî kültür	B) Tam bağımsızlık
C) Toprak bütünlüğü	D) Batılılışma

6. Aşağıda Atatürk'ün ölümü üzerine kaleme alınan iki ayrı metin verilmiştir.

GAZETE HABERİ

"Almanya, Atatürk'ün eserine ve mücadelesine hayran-
dır. Onda, tarihî eseri, özgürlüğü seven bütün milletler
için bir sembol olarak kalacak kudretli bir kişilik gör-
mektedir."

Berlin Alman Ajansı (Almanya)

GAZETE HABERİ

"Atatürk'ün ölümü yalnız Türk ulusu için değil, onun
örneğine çok muhtaç olan bütün doğu ulusları için de
büyük kayıptır."

Eleyyam Gazetesi (Suriye)

Bu metinler Atatürk'ün daha çok hangi yönünü yansıtır?

- A) Teşkilatçılık B) Evrensellik
C) Askerî deha D) Akılcılık

7. Atatürk'ün en belirgin özelliklerinden biri, kitap oku-
mayı çok sevmesidir. Öğrencilik döneminden itiba-
ren sayısız kitap okuyan Atatürk, hiçbir bilgiyi olduğu
gibi kabul etmemiş, bu bilgileri kendi bilgileri ile bir-
leştirmiş ve başka kaynaklarla karşılaştırmıştır.

Bu durumun Atatürk'e olan katkıları ile ilgili,

- I. Eleştirel bakış açısı gelişmiştir.
II. Bilgi birikimini artırmıştır.
III. Çok yönlü bir kişiliğe sahip olmuştur.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

8. Atatürk tarafından kaleme alınan eserler

Siyasi Alan İle İlgili Olanlar

.....?

Sosyal Alan İle İlgili Olanlar

.....?

Eğitim Alanı İle İlgili Olanlar

.....?

Aşağıdakilerden hangisi "?" ile gösterilen yerlere getirilemez?

- A) *Nutuk*
B) *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler*
C) *Cumalı Ordugâhı*
D) *Geometri*

- 9.

GAZETE HABERİ

"Avrupa'nın savaş sonrasındaki tarihi liderlerini başa-
rılarına göre sıraya koyan eksiksiz bir liste oluştursay-
dık asker, yaratıcı, reformcu, modern Türkiye'nin
kurucusu Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk bu listenin
en başında yer alırdı. Ölümü dünya barışı için gerçek
bir kayıp oldu."

Los Angeles Times Gazetesi,
ABD 11 Kasım 1938

Bu metinde altı çizili bölüm Atatürk'ün daha çok hangi yönünü yansıtır?

- A) Çok yönlülük B) Liderlik
C) Bilimsellik D) Akılcılık

YENİDEN SARSILAN DÜNYA

I. Dünya Savaşı sonunda oluşan tablo, kalıcı bir barışı sağlamaktan çok uzaktı. Savaşın yıkıcı sonuçlarının etkileri biraz azalmaya başlasa da Avrupa'da I. Dünya Savaşı öncesi döneme benzer bir durum oluşmaya başladı.

Bu durumun oluşumunda etkili olan unsurlar aşağıda verilmiştir.

Savaş Sonunda İmzalanan Antlaşmalar

I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmaları, çok ağır hükümler içeriyordu. Bu antlaşmalar, imzalayan devletlere çok ağır tazminatlar getiriyor olmakla birlikte sınırlar belirlenirken milliyet unsuruna da dikkat edilmemişti.

Almanya'da Versay Antlaşması'na karşı sergilediği sert muhalefeti ile halkın desteğini alan Nazi Partisinin iktidara gelmesi, bu durumun bir sonucudur.

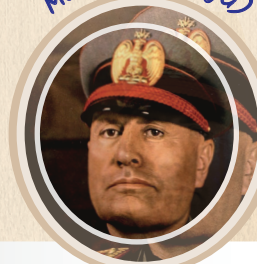
- **Milletler Cemiyetinin tutumu:** I. Dünya Savaşı sonunda dünya barışını korumak için kurulan Milletler Cemiyeti, bu amacından uzaklaşmış ve başta İngiltere olmak üzere güçlü devletlerin kontrolü altına girmişti. Uluslararası alanda saygınlığını kaybeden bu kurum, yaşanan sorunlara çözüm getiremedi.
- **Yayılmacı politikaların izlenmesi:** Aşağıda verilen üç ismin 1930'lu yılların başından itibaren izledikleri yayılmacı tutum, dünya barışını tehdit etmeye başladı.

Hitler (Almanya)

Nazi Partisinin başında olan Hitler, Versay'a olan muhalefeti ile partisini iktidara taşıdı. Aşırı silahlanmaya başlayan Hitler, Versay'ı tanımadığını ilan etti. Yayılmacı bir siyasetle birçok bölgede hak iddia etti. İngiltere ve Fransa'ya karşı sert bir tavır takındı.

Mussolini (İtalya)

İtalya, I. Dünya Savaşı'nda kazanan grupta yer alsa da pek bir şey kazanmamıştı. Bu durum, kamuoyunda tepkiye neden olmuştu. Bu tepkiyi arkasına alan Mussolini, iktidara geldi. Silahlanmaya başlayan Mussolini, "Bizim deniz" dediği tüm Akdeniz'de hak iddia etti.

Hirohito (Japonya)

Bu dönemde Japonya hızlı bir şekilde güçlenmiş ve Uzak Doğu siyasetinde etkin bir rol oynamaya başlamıştı. Hızla silahlanmaya başlayan Hirohito, Uzak Doğu'da sömürgeci bir devlet görmek (İngiltere ve Fransa) istemiyordu.

Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası

Görüldüğü üzere bu üç devletin ortak rakipleri, İngiltere ve Fransa'dır. Almanya ve İtalya, 1936 yılında Mihver Devletlerini kurmuş, 1937 yılında Japonya da bu gruba dâhil olmuştur. Yaşanan bu gelişme karşısında İngiltere ve Fransa öncülüğünde Müttefik Devletler oluşmuştur. Savaş döneminde, ABD ve SSCB de bu gruba dâhil olmuştur.

Aşağıda Atatürk'ün 1930'lu yılların başındaki bir değerlendirmesi verilmiştir.

"Çok zaman geçmeden Avrupa'da bir fırtına kopacak, bir müthiş kasırga dünyanın her tarafına yayılacak ve insanlık genel bir savaş felaketinin bütün kötülükleriyle karşılaşacak! Bu kanlı tehlikeli durumda tarafsız kalmak, savaşa katılmamak ve devlet gemisini bu fırtınanın ortasında hiçbir engele çarptırmadan yürüterek savaş dışında ve barış içinde yaşamaya çabalamak bizim için hayati önem taşımaktadır."

K. Atatürk

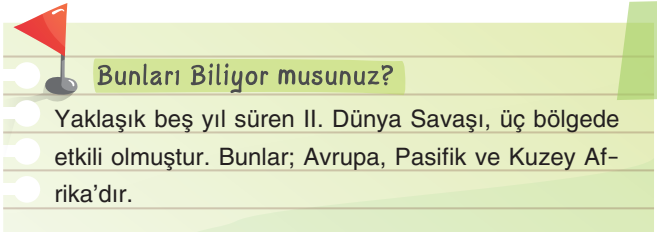
Ulti Not

Bu açıklamadan kısa bir süre sonra II. Dünya Savaşı çıkmıştır. Bu durum, Atatürk'ün ileri görüşlülüğünü ortaya koyar.

Savaşın Başlaması

II. Dünya Savaşı, Almanya'nın 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya'yı işgal etmesi ile başladı. İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan etti. Yapılan anlaşma gereği İtalya ve Japonya da bu iki devlete savaş ilan etti.

Böylece savaş kısa sürede geniş bir alana yayıldı.

Bunları Biliyor musunuz?

Yaklaşık beş yıl süren II. Dünya Savaşı, üç bölgede etkili olmuştur. Bunlar; Avrupa, Pasifik ve Kuzey Afrika'dır.

- ▶ Almanya kısa sürede Norveç, Danimarka, Hollanda ve Fransa'nın büyük bir bölümünü işgal ederek Avrupa kıtasının kontrolünü büyük ölçüde ele geçirmiştir. Almanya, SSCB ile saldırmazlık antlaşması imzalamış olmasına rağmen bu devlete de saldırmıştır.
- ▶ Aynı dönemde Japonya da Uzak Doğu'daki İngiliz ve Fransız sömürgelerini işgal etmeye başlamıştır.
- ▶ İtalya Arnavutluk'u işgal etmiş ve Yunanistan'a yönelmiştir. Aynı dönemde Kuzey Afrika'yı da işgal etmeye başlayan İtalya, bölgedeki etkinliğini iyice artırmıştır.

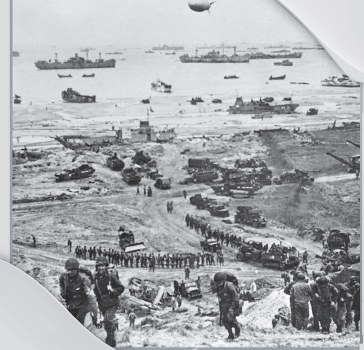
- ▶ Almanya'nın SSCB'ye saldırması üzerine bu devlet savaşmıştır. Uzak Doğu'da güçlü bir ABD'yi görmek istemeyen Japonya ise Pearl Harbor üssüne saldırarak ABD'nin savaşa katılmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler, savaşın dengelerini değiştirmiştir.
- ▶ Savaşın sona ermesine etki eden gelişmeler aşağıda verilmiştir.
 - ✓ Almanya'nın elde ettiği başarılarla güvenerek SSCB üzerinden Hindistan'a ulaşmak için başlattığı taarruz, ağır bir yenilgi ile sonuçlandı. Böylece Almanya, savaştaki psikolojik üstünlüğü kaybetti.
 - ✓ Almanya, Müttefik Devletlerin Avrupa'nın batısında başlattıkları Normandiya çıkartmasında da ağır bir yenilgi alarak ele geçirdiği toprakları kaybetmeye başladı.
 - ✓ Aynı dönemde İtalya, hem Kuzey Afrika hem de ülkesinin güneyinden yapılan çıkartmalardan ağır bir yenilgi alarak savaştan çekilmek zorunda kaldı.
 - ✓ Japonya, savaşa bir süre daha devam etse de ABD'nin iki Japon şehrine (Hiroşima, Nagazaki) attığı atom bombaları nedeniyle savaştan çekilmek zorunda kalmıştır.

Atom Bombası Sonrası
Hiroşima

Teslim Olan Alman
Askerleri

Normandiya
Çıkarması

Savaşın Sonuçları

- ✓ Savaşı, Müttefik Devletler Bloku kazanmıştır.
- ✓ Avrupa'da haritalar yeniden çizilmiş, sömürgecilik faaliyetleri azalmıştır.
- ✓ İki bloklu bir dünya düzeni oluşmuştur. (ABD önderliğindeki Batı Bloku ile SSCB önderliğindeki Doğu Bloku)
- ✓ Bu bloklar arasındaki gerginlik "Soğuk Savaş Dönemi"nin yaşanmasına neden olmuştur.
- ✓ Birleşmiş Milletler, NATO ve Varşova Paktı gibi teşkilatlar kurulmuştur.
- ✓ II. Dünya Savaşı Dönemi'nde sivillere yapılan katliamlar ve soykırım hareketleri, demokrasi ve insan haklarına verilen önemi artırmıştır.

Sıra Sende 3

Aşağıda, Atatürk'ün II. Dünya Savaşı öncesi bir değerlendirmesi verilmiştir. “Versay Antlaşması, I. Dünya Savaşı'nı hazırlayan nedenlerin hiçbirini ortadan kaldırmamış, aksine dünün başlıca rakipleri arasındaki uçurumu daha fazla derinleştirmiştir. Galip devletler, yenilenlere barış koşullarını zorla kabul ettirirken bu ülkelerin etnik, jeopolitik ve ekonomik özelliklerini dikkate almamışlar, yalnız düşmanlık duygularının üzerinde durmuşlardır. Böylelikle de bugün içinde yaşadığımız barış, ateşkesten öteye gidememiştir. Bence dün olduğu gibi yarın da Avrupa'nın kaderi, Almanya'nın tutumuna bağlı kalacaktır.”

Buna göre,

- I. I. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da kalıcı barış sağlanamamıştır.
- II. Versay Antlaşması, adil ve gerçekçi değildir.
- III. Almanya'nın sergileyeceği tutum, Avrupa siyaseti üzerinde etkili olacaktır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) I, II ve III

Etkinlik 3

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanları ile tamamlayınız.

Hitler	Normandiya	ABD	Pearl Harbor Üssü
İtalya	SSCB	Müttefik Devletler	Mussolini
Hiroşima	Nagazaki	Japonya	Polonya

- a. Almanya'da, İtalya'da’nin yayılmacı politikaları, dünya barışını tehdit eder hâle gelmiştir.
- b. Almanya ile saldırmazlık antlaşması imzalamasına rağmen bu devlete savaş açmıştır.
- c. Uzak Doğu'da güçlü bir devlet görmek istemeyen, ABD'ye ait’ne saldırmıştır.
- ç. İngiltere ve Fransa tarafından kurulan Grubu'na savaş devam ederken ve dâhil olmuştur.
- d. II. Dünya Savaşı, Almanya'nın 'yı işgal etmesi ile başlamıştır.
- e. Müttefik Devletlerin Avrupa'nın batısından başlattıkları Çıkartması'nda Almanya ağır bir yenilgi almıştır.
- f. ABD, Japonya'ya ait ve şehirlerine atom bombası atarak bu devletin savaştan çıkmasında etkili olmuştur.
- g. II. Dünya Savaşı Dönemi'nde Kuzey Afrika, tarafından işgal edilmiştir.

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Türkiye, Atatürk'ün gösterdiği hedef doğrultusunda savaşta tarafsızlığını ilan etmiştir. Fakat gerek insan gücü (asker sayısı), gerekse jeopolitik konumu dolayısıyla her iki tarafın da kendi yanında savaşa sokmak istediği bir ülke olmuştur. Türkiye, bu durum karşısında denge politikası izlemiştir.

Denge politikasına bağlı olarak,

- ▶ Müttefik Devletler, Türkiye'yi savaşa sokmak için ikili görüşme yapmıştır (Adana ve Kahire görüşmeleri). Türkiye, teknik ve askerî malzeme eksikliğini bahane göstererek savaşa katılmamayı seçmiştir.
- ▶ Aynı dönemde Almanya ile ikili görüşmeler yapılmış ve saldırmazlık antlaşması imzalanmıştır.

Türkiye, her ne kadar savaşa girmemiş olsa da savaştan en çok etkilenen devletlerden biri olmuştur. Türkiye'nin bu dönemde aldığı önlemlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

Adana Görüşmeleri

Ekmek Karnesi

- ✓ Tüm şehirlerde hava saldırıları ihtimaline karşı geceleri "karartma" uygulaması yapıldı.
- ✓ Belli bölgelerde gece yarısı sokağa çıkma yasağı getirildi.
- ✓ Seferberlik ilan edildi ve askerî harcamalar artırıldı.
- ✓ Muhtemel Alman saldırısına karşı sivil savunma önlemleri artırıldı.
- ✓ Boğazlar ve çevresini güvenlik altında bulundurmak için altı ilde sıkıyönetim ilan edildi.

Karartma Uygulaması

- ✓ Karadeniz'de Türk gemilerinin sefer yapması yasaklandı.
- ✓ Radyo yayınlarına kısıtlama getirildi.
- ✓ Ekonomik sıkıntılar nedeniyle gazetelerin sayfa sayıları azaltıldı.
- ✓ Tahıl stoklarına el konuldu ve halka, ekmek karne ile dağıtılır hâle geldi.

- ✓ İstanbul'da özel taşıtların trafiğe çıkması yasaklandı.
- ✓ İlerleyen günlerde ticari araçlar da bu kapsama alındı.
- ✓ Ekonomik daralma nedeniyle uygulanması gereken "II. Beş Yıllık Kalkınma Planı" iptal edildi.
- ✓ Ekonomik sıkıntı nedeniyle yeni vergiler getirildi.
- ✓ Ortaya çıkan tifüs ve kolera gibi salgın hastalıklara karşı tedbirler alındı.

Alınan önlemlerden de görüldüğü gibi savaş ülkemizi ekonomik, sosyal, askerî gibi birçok alanda etkilemiştir.

Sıra Sende 4

II. Dünya Savaşı'nda ülkemizde yaklaşık bir milyona yakın erkek silah altına alınmıştır. Bu durum tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilerken nüfus artış hızını da düşürmüştür.

Verilen metin II. Dünya Savaşı'nın ülkemizi;

- I. sosyal,
- II. kültürel,
- III. ekonomik

alanların hangilerinde etkilediğini ortaya koyar?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

Sıra Sende 5

Türkiye, II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra İngiltere ve Fransa ile bir ittifak antlaşması imzalamıştır. Almanya'nın savaşı kazanma ihtimalinin olduğu dönemde ise Türk-Alman Saldırmazlık Paktı'nı imzalayarak hem Alman tehdidini önlemiş hem de İngiltere'ye Türkiye'nin tarafsızlığını kabul ettirmiştir.

Buna göre Türkiye ile ilgili,

- I. Denge politikası izlemiştir.
- II. Savaşa dâhil olmamaya çalışmıştır.
- III. Almanya ile olan ilişkileri çok güçlüdür.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

- ▶ Savaşın sonuçları 1945 yılında şekillenmeye başlamış, Mihver Devletlerinin savaşı kaybedeceği ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Müttefik Devletler, Yalta'da bir konferans düzenleme kararı aldılar.
- ▶ Müttefik Devletler, 1945 yılında düzenledikleri Yalta Konferansı'nda "Yeni kurulacak Birleşmiş Milletlere yalnızca 1 Mart 1945 tarihine kadar ortak düşmanlara (Mihver Devletler) savaş açmış olan ülkelerin katılabileceği" kararını aldılar. Bunun üzerine Türkiye de Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya resmî olarak savaş ilan etmek zorunda kalmış fakat fiili olarak savaşa girmemiştir.

Etkinlik 4

Aşağıda II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye olan etkilerinin ilgili oldukları alanları (ekonomik, sosyal, siyasal, eğitim) yazınız.

- a. Hükûmetin aldığı tedbirlere yönelik olumsuz kamuoyu tepkisi, çok partili hayata geçiş sürecini hızlandırdı.
- b. Gece 23.00'ten sonra sokağa çıkma yasağı getirildi. Ayrıca büyükşehirlerde karartma yapıldı.
- c. Erkek nüfusun büyük bir bölümünün askere alınması nedeniyle tarımsal üretim azaldı.
- ç. Türkiye, Birleşmiş Milletlere kurucu üye olabilmek için İtalya ve Almanya'ya savaş ilan etti.
- d. Tarımsal üretimi eğitim yoluyla desteklemek için Köy Enstitüleri açıldı.
- e. Millî Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi çıkarılmıştır.

1. Almanya'da Hitler'in, İtalya'da Mussolini'nin iktidara gelmesi ile bu iki devlet yayılmacı politikalar izlemeye başlamıştır. Bu durum, Türkiye'nin hem iç hem de dış siyasette önlemler almasına neden olmuştur.

Buna göre Türkiye'nin aldığı aşağıdaki önlemlerden hangisi farklı bir grupta yer alır?

- A) Milletler Cemiyetine üye olma
- B) Orduyu teknik anlamda güçlendirme
- C) Balkan Antantı'na üye olma
- D) Sadabat Paketi'ne üye olma

2. 1930'lu yıllarda dünyadaki gelişmelerle ilgili Atatürk, yakın arkadaşları Ali Fuat Cebesoy'a şunları söylemiştir: "Yakında dünyanın durumu mütareke yıllarından daha çok ciddi karışacaktır... Birkaç maceracı, Almanya ve İtalya'nın başında zorla bulunuyor. Karşı karşıya geldikleri zayıf devlet adamlarının aczinden cüret alıyorlar. Bunlar, bugün dünyayı kana boyamaktan çekinmeyeceklerdir. Eski dostumuz Rus Sovyet Hükûmeti, gizli emellerle maceracıların yanlış hareketlerinden yararlanmasını bilecektir. Bunun sonucunda, doğru hareket etmesini bilmeyip en küçük bir hata yapmamız hâlinde başımıza mütareke yıllarından daha çok felaketler gelmesi mümkündür."

Buna göre,

- I. Avrupa'da barış ortamı sağlanamamıştır.
- II. Atatürk'ün Rusya'ya karşı endişesi vardır.
- III. İngiltere ve Fransa ile olan dış sorunların hepsi çözülmüştür.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

3.

İKDAM Sabah Postası **KURUŞ**
Siyasi Muhabir: EBÜZZİHADE VELİD 1 EYLÜL - 1939 Tel: İstanbul İkdâm - Tel: 23800
AVRUPADA HARP BAŞLADI
*Alman Orduları Harbi Bırakıp Polonya'yı Terketmele-
rse İngiltere ve Fransa Orduları Derhal Harbe Girecekler*
Alman - Leh Harbi Şiddetle Devam Ediyor
*İngiltere ve Fransa Bugün Umumi Seferberlik Yapıyorlar
18'den 41'e Kadar Bütün İngilizler Asker
Fransa Bazı Mıntikalarda Örfi İdare İlân Ediyor*

Bu haberden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Polonya, Almanya tarafından işgal edilmiştir.
- B) İngiltere ve Fransa birlikte hareket etmektedir.
- C) Almanya'da genel bir seferberlik ilan edilmiştir.
- D) Avrupa'da yeni bir savaş ortamı oluşmuştur.

4.

II. Dünya Savaşı'nın başlamasında etkili olan unsurlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

- I. Dünya Savaşı sonunda çok ağır şartlı barış antlaşmalarının imzalanması
- İmzalanan antlaşmalarda sınırlar belirlenirken milliyet unsurunun dikkate alınmaması
- Oluşan tablonun İtalya ve Almanya'yı hırçınlaştırması

Buna göre ulaşılabilecek en genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) I. Dünya Savaşı'nda ciddi can ve mal kayıpları yaşanmıştır.
- B) Almanya, Avrupa siyasetinde yalnız hareket etmeye başlamıştır.
- C) Avrupa'da yaşanan sınır değişiklikleri her iki tarafı memnun etmemiştir.
- D) I. Dünya Savaşı sonunda istikrarlı ve kalıcı bir barış ortamı hazırlanamamıştır.

5. 4-11 Şubat 1945'te ABD, İngiltere ve Sovyet Rusya'nın katıldığı Yalta Konferansı'nda, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Teşkilatına katılmak için 1 Mart 1945'e kadar Almanya ve Japonya'ya savaş açmak şartı getirilmiştir. Bu gelişme üzerine Türkiye, 23 Şubat 1945'te Japonya ve Almanya'ya sembolik savaş ilan etmiştir.

Türkiye'nin bu tavrı aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Sınırları genişletmeye çalışma
- B) Çok partili siyasi hayata geçme
- C) Dışa siyasetinde yer edinme
- D) Askerî yapısını güçlendirme

6. II. Dünya Savaşı Dönemi'nde hem Mihver hem de Müttefik Devletler Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak istedi. İngiltere Başbakanı W. Churchill ile Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü arasında Adana'da bir görüşme yapıldı. Adana Konferansı'nda İngiltere, Türkiye'nin Müttefik Devletlerin yanında savaşa katılmasını istedi. Fakat Türkiye, savaşın bu aşamasında savaşa girmeyi uygun bulmadı.

Buna göre Türkiye'nin;

- I. önemli bir jeopolitik konuma sahip olması,
 - II. askere alınabilecek nüfusunun fazla olması,
 - III. halkın büyük bir bölümünün Müslüman olması
- özelliklerinden hangilerinin bu durumda etkili olduğu söylenebilir?**

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III

7.

Ekmek karneleri dağıtılmaya başlandı

Karne usulü ile herkes daha kolay ekmek alabilecektir

Bu gazete haberi II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye hangi alandaki etkisine örnek gösterilebilir?

- A) Siyasal
- B) Ekonomi
- C) Askerî
- D) Sosyal

8. Atatürk, "Çok zaman geçmeden Avrupa'da bir fırtına kopacağını, o müthiş kasırganın dünyanın her tarafına yayılacağını, insanlığın umumi bir harp musibetinin bütün kötülükleri ile bir kere daha karşılaşacağını" beyan ettikten sonra "Bu kanlı badirede tarafsız kalmak, harbe katılmamak ve devlet gemisini bu fırtına ortasında hiçbir manevraya çarptırmadan sevk ve idare ederek harp dışında ve sulh içinde yaşamaya çabalamak, bizim için hayati ehemmiyeti haizdir." demiştir.

Atatürk'e göre olası bir savaşta Türk yöneticilerinin izlemesi gereken politika aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Savaş dışında kalmak
- B) Fırsatçı bir politika izlemek
- C) Sınırlarını genişletmek
- D) Güçlü devletlerin yanında yer almak

DEMOKRASİ YOLUNDA GÜÇLÜ ADIMLAR

II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan tablo, Türkiye'nin çoğulcu demokrasiye geçme sürecinde etkili olmuştur. Bu süreçte etkili olan unsurları iki başlık altında incelemek mümkündür.

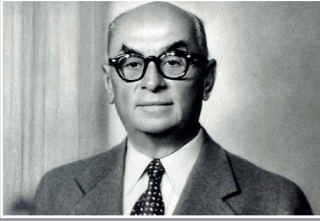
İç Unsurlar

Yaklaşık beş yıl devam eden II. Dünya Savaşı Dönemi'nde alınan önlemler, hükûmete karşı ciddi bir tepkinin oluşmasına neden olmuştur. Kamuoyunda da çoğulcu demokrasiye geçiş noktasında bir beklenti oluşmuştur.

Dış Unsurlar

II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan iki bloklu dünyada Türkiye, başını ABD'nin çektiği demokratik blok yanında yer almıştır. Bu blokta yer alan ülkelerde demokratik yapıyı güçlendirme adına yapılan çalışmalar, bu süreçte itici bir güç olmuştur.

Çoğulcu demokrasiye geçiş sürecinde CHP içerisinde yaşanan gelişmeler etkili olmuştur. TBMM'de Köylüyü Topraklandırma Kanunu görüşülürken aralarında Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan'ın olduğu muhalif bir grup oluşmuştur. Bu isimler, parti içi işleyişi eleştirmişler ve tarihe "Dörtlü Takrir" olarak geçen bildiriye yayımlamışlardır. Bu belge, CHP'de sert tartışmalara neden olmuştur.

Celal Bayar

Adnan Menderes

Fuad Köprülü

Refik Koraltan

Ulti Not

Çoğulcu demokrasiyi benimseyen ve gerekli olarak gören İsmet İnönü, bu dönemde yeni partilerin kurulmasının önündeki yasal engelleri kaldırarak sürecin önünü açmıştır.

Dörtlü Takrir belgesini hazırlayan bu dört isim, CHP'den ayrılarak Demokrat Parti adıyla yeni bir siyasi parti kurmuştur (7 Ocak 1946). Yaklaşık ona yakın siyasi partinin kurulduğu 1946 yılında hükûmete karşı en sert ve etkili muhalefeti, başkanlığını Adnan Menderes'in yaptığı Demokrat Parti gerçekleştirmiştir.

Bunları Biliyor musunuz?

- II. Dünya Savaşı sonrasında çoğulcu demokrasiye geçiş sürecinde kurulan ilk siyasi parti, Millî Kalkınma Partisidir. Nuri Demirağ tarafından kurulan bu parti, devletçi ekonomik modele karşıdır.